

Samråd om skolans utveckling ”Skolor för 2000-talet”

Sveriges Kommuner och Landsting är en arbetsgivar- och medlemsorganisation för Sveriges 290 kommuner och 18 landsting samt regionerna Skåne och Västra Götaland.

Svar på fråga 1-3

1. Hur kan skolorna organiseras så att de ger alla elever en fullständig uppsättning nyckelkompetenser?

Mer fokus på elevens lärande och utveckling

Den grundläggande insikten i att elever lär på olika sätt och i olika takt behöver bättre återspeglas i hur skolan är organiserad. Mycket i skolans verksamhet behöver utvecklas med större hänsyn till elevens eget sätt att lära. T.ex. att den ena eleven föredrar ett visst sätt att lära framför ett annat. Hur olika individer planerar sitt agerande när man ska tillägna sig kunskaper och färdigheter. Hur man bearbetar ny och svår information. Hur man hanterar information, tänker, minns och löser problem.

I större utsträckning behöver vi dessutom beakta den forskning som redovisats om barns biologiska utveckling. Ett exempel är att barns språkcentrum utvecklas tidigt, därför är det viktigt att stimulera språkinläring och språkutveckling så tidigt som möjligt, såväl modersmålet som främmande språk.

Olika sätt att utvecklas inom en grupp

Samtidigt behöver vi också ta hänsyn till att det även är utvecklande för elever med olika sätt att lära och olika bakgrund att få utvecklas inom ramen för en gemensam grupp. Barn lär av varandra barn måste få upptäcka att det är naturligt att man kan olika saker och eleverna får lära sig stödja varandra. Yngre barn får lära sig presentera för äldre, äldre barn lär sig stödja de yngre. Skolarbete organiserat med flera samverkande lärare ger ökad möjlighet till individuell anpassning.

Mindre fokus på tid, mer på att eleverna skall nå målen.

I dagens kunskapsintensiva samhälle blir det inte längre ändamålsenligt att tillämpa fasta tidsstrukturer och arbetsformer för alla och därefter, utifrån betygsskalor sovra dem som bäst och sämst svarar upp mot just detta undervisningsupplägg.

Alla människor behöver utveckla nyckelkompetenser, alla har ett behov av att känna sig nyttiga och behövda.

Lusten att lära

Ofta börjar barn skoltiden med förväntan och glädje. Inte sällan mattas intresset av efter ett antal år. Är detta naturbundet eller går det att påverka? Ett utvecklingsarbete behövs för att belysa hur elevernas lärande bättre kan stimuleras under *hela* skoltiden för ett flertal. En skolverksamhet som i hög grad lyckas ta vara på varje individs trygghet, utveckling och framgång ger också förutsättningar för att skoltiden ska kännas bättre och mer meningsfull för flera. Detta är därmed också en välfärdsfråga.

Börja vid olika tidpunkter

Utanför skolan slussas människor normalt in i sina verksamheter individuellt var efter man får möjlighet att växa och utvecklas. I de flesta skolsystem är arbetet däremot organiserat så att eleverna börjar vid en och samma tidpunkt. Detta ”produktionstänkande” som har sina rötter i det tidiga 1800-talet kan ifrågasättas. Alla elever kommer till skolan med sin bakgrund, sina erfarenheter och sina förväntningar.

I många sammanhang diskuteras just frågan om skolstart. Skulle barn kunna tas emot mer individuellt vid en annan tidpunkt än höstterminens start? Olika idéer har nämnts i de här diskussionerna. Ett sätt vore att låta barn börja på sin födelsedag. Ett annat är att ändra terminssystemen till tre terminer eller fler. Ytterligare ett är att antingen ha intag både höst och vår eller flera gånger per år. Det finns exempel från andra delar av världen på olika lösningar så att barnen får ett mer individanpassat inträde i skolsystemet.

Inga vattentäta skott mellan skolformer

Vi behöver också uppmärksamma de negativa effekterna av skolformsövergångar så att de inte upplevs som vattentäta skott – där de i vissa fall medför ett glapp i elevernas utveckling – i andra som ett skede med upprepningar där man tappar tempo och progression.

Elevers och föräldrars ökade insyn och påverkan

En mer utvecklad struktur för övergångar mellan skolformer skulle också kunna bli en motor för förbättring av utvecklingssamtal och upprättandet av individuell utvecklingsplan för varje barn. Möjlighet till byte av skolform både höst och vår eller vid ytterligare tillfällen kommer att innebära intensifierade kontakter och tillfällen till analys av barnets utveckling mellan föräldrar, personal och barn för att avgöra när det är lämpligt att gå vidare.

Föräldrarnas roll är viktig. Eleverna lär ju i och utanför skolan. Morgondagens föräldrar behöver – inom ramen för det livslånga lärandet - stimuleras att på olika positiva sätt stödja sina barns utveckling. Föräldrarna behöver stöd i sina nya roller som skolbarnsföräldrar i syfte att utveckla en positiv, uppmuntrande kultur för lärande och utveckling i hemmet. Detta kan vara särskilt viktigt för föräldrar med egna negativa erfarenheter från sin skoltid.

2. Hur kan skolorna ge ungdomarna färdighet och motivation för ett livslångt lärande?

Skolans utbildningsupplägg måste vara begriplig för alla

Skolan behöver vara ”förutsägbar”, ”transparent” och begriplig för eleven i sin uppläggning så att han/hon på förhand får insikter om syfte, mål och förväntningar med utbildningarna, att det skapas sammanhang, att eleverna förstår vikten av sin utbildning, att man får en uppfattning om helheten och vägen mot målen.

Krav- och målnivåerna behöver därför klargöras. Barn utvecklas i olika takt och under olika yttre förutsättningar. Därför behöver barnens lärande präglas av goda förväntningar, positivt bemötande, stimulans, coachning och uppmuntran.

Utmaningar för alla, men på olika sätt

Att en viss elev får mer tid för vissa moment i syfte att nå målet är mycket bättre än att hon eller han slussas genom skolsystemet med ofullständiga kunskaper. Att sitta av sin tid utan förutsättningar att kunna tillgodogöra sig undervisningen är slöseri med en ung människas tid. Samtidigt undergrävs den unges självförtroende och viljan att lära med bristande kunskaper och bristande resultat som följd. Eleven erfar att han eller hon är en person som inte kan lära sig.

De elever som utvecklas fort i vissa avseenden och klarar målen i snabbare takt behöver få möta andra utmaningar samtidigt som de följer den ”röda tråden”. Här finns ett ansvar att låta yngre elever läsa kurser som normalt kommer längre fram. Fler elever måste få möjlighet att läsa gymnasiekurser när de fortfarande går i grundskolan, liksom att fler gymnasieelever får på börja med kurser på högskolenivå.

Tillgängligheten är viktig

Flertalet skolor finns oftast endast tillgängliga under en begränsad tid av dagen. Skolan borde vara en arena med lektioner, gemensamt arbete, projekt och självstudietid. Hela dagen behöver det finnas tillgång till handledare, inte att läraren finns tillgänglig endast under lektionstid. Skolan borde vara en öppen plats, att vara på, där man trivs, får handledning, hjälp och stöd, där man kan lära sig vid olika tider.

3. Hur kan skolsystemet bidra till långsiktig ekonomisk tillväxt i Europa ?

Utbildnings, och kompetensfrågorna har en avgörande roll om Europa skall kunna mobiliseras på ett konkurrenskraftigt sätt med förutsättningar för tryggad välfärd. Europas största tillgång, dess människor, måste rustas för ett arbetsliv och ett arbetsinnehåll som i hög grad skiljer sig från vad som gällt för tidigare generationer.

Ett samhälle i omvandling

Den lokala och regionala utvecklingen sker visserligen utifrån skilda förutsättningar och utgångslägen. Men den kan under inga omständigheter ses isolerat från omvärlden. Regioner och samhällen behöver verksamhet med förnyad produktion i takt med att de gamla jobben försvinner för att inte riskera att ställas inför stagnation, social utslagning i form av arbetslöshet m.m; höga nivåer på sjukskrivning och höga nivåer i oönskat förtida utträde från arbetsmarknaden.

Omvärldsorientering

Utvecklingen av människors kompetens och förmåga behöver därför ske på ett sådant sätt att det kan svara upp mot en kunskapsbaserad verksamhet som sker i samspel med olika andra företag och ett ömsesidigt beroende av verksamheter i olika delar av Europa och världen i övrigt - och för en i allt högre grad globaliserad marknad. Samverkan arbetsliv – samhälle – högre utbildning är en viktig förutsättning för innovation och tillväxt på lokal och regional nivå.

Dagens kompetenskrav innebär en betoning på ökad förmåga och vilja att omsätta kunskaper och färdigheter i praktisk handlande; att i hög grad ta ett eget ansvar, att visa initiativförmåga och empati. Detta ger skolan en inte obetydligt annorlunda roll vad gäller individers utveckling.

Inte minst behövs utveckling mot ett aktivt medborgarskap och ett gemensamt ansvarstagande för att hålla ihop samhället och motverkande av segregering.

Sveriges Kommuner och Landsting

Avd för lärande och arbetsmarknad
Mats Söderberg

Europeiska kommissionen

Samråd om skolans utveckling ”Skolor för 2000-talet”

Sveriges Kommuner och Landsting är en arbetsgivar- och medlemsorganisation för Sveriges 290 kommuner och 18 landsting samt regionerna Skåne och Västra Götaland.

Svar på fråga 4-8

4. Hur kan skolsystemet på bästa sätt främja jämlikhet, hantera kulturell mångfald och minska avhopp från skolan i förtid?

Detta kan åstadkommas genom att låta dessa frågeställningar genomsyra skolans vardagsarbete. Återkommande värderingsövningar och möten inom ramen för olika teman i lärandet/undervisningen. Ett aktivt arbete i mångfaldsfrågor kan innebära att man medvetet för samman elever utifrån olika etnicitet, religion och kulturell bakgrund för varierande arbetsuppgifter. Skolorna behöver ha en god förankring i närsamhället, till olika befintliga etniska grupper, tillgång till sociala myndigheter, barnpsykiatri, polis och rättsväsende, frivilligorganisationer etc.

Avhopp i förtid kan påverkas genom det upplägg som redovisats under punkt 1 ovan, ibland också genom att samma skolledning, personalgrupp ges ett fortsatt ansvar för elevens utveckling av eleven även om han/hon avbryter den ordinarie kursen eller utbildningen, men då i andra former. Medvetenhet om detta ansvar kan motivera lärare att mer aktivt förebygga elevens avhopp i ett tidigare skede.

Skolan kan också utveckla uppsamlingsaktiviteter i form av yrkes- eller lärlingsutbildningar. Ibland behöver elever komma in i en vuxenvärld t.ex. vid den unges behov av vuxnas mentorskap och sociala förebilder. Lärandet fungerar för en del elever därför bättre om man finns i en vuxenkontext. Utvecklingen av den sociala kompetensen förbättrar sedan motivationen för studier.

Yrkeskurser/ämnen fungerar ibland bättre för att få igång motivationen än teoretiskt upplagda studier. Slutligen är det nödvändigt att alla kan få ”en andra möjlighet”, en andra chans till lärande.

5. Om skolorna ska hantera varje elevs individuella utbildningsbehov, vad kan göras i form av kursplaner, skolorganisation och lärarnas yrkesroll?

Individuella utvecklingsplaner för varje elev

Elevernas lärande behöver ske utifrån individuella utvecklingsplaner som är tydliga utifrån målet med utbildningen för den enskilde medan tiden spelar en mer underordnad roll. Det livslånga lärandeperspektivet måste finnas i varje utbildningssituation. Hög grad av flexibilitet vad gäller ålder och skolbakgrund.

Dokumentation kan göras i form av portfolie. Detta visar på en överblick över utbildningsinsatser, aktiviteter och utveckling som stärker den enskilde och visar på de framsteg som skett.

Nationella timplaner har i många fall på ett detaljerat sätt styrt exakt hur många timmar i ett ämne varje elev skall få i en viss årskurs. Det visar sig att när elever och lärare tillsammans planerar undervisningen blir resultaten bättre och fler uppnår målen. Skolan måste tillåtas vara mer flexibel och ta vara på elevernas olikheter. Arbetet med nyckelkompetenserna blir viktiga och med dessa som utgångspunkter behövs skolans ämnen och kurser inordnas och spela en stödjande roll.

Kursplaner

Många elever kan relativt tidigt arbeta mer självständigt utifrån givna mål, men en inte obetydlig del kan behöva mer tydliga ramar, större stöd och mer närliggande målsättningar för sitt arbete. Man får inte förledas tro att alla elever kan arbeta lika mycket självständigt.

På kursplanenivå behöver kurser kunna delas in i etapper/delmål. Många av våra elever har kommit och gått in och ur skolsystemet ett antal gånger och fått börja om med samma kurser på grund av att bara hela kurser/ämnen räknas.

Lärarnas yrkesroll

Lärarna behöver en god kunskapsförankring samtidigt som rollen förändras i riktning mot en mer mottagande, introducerande, handledande och stödjande funktion; en coach med fokus på lärandeprocessen mot de överenskomna målen. Lärarnas samverkan och fortbildningsmöjligheter behöver betonas.

6. Hur kan skolorna bidra till att förbereda ungdomar att bli ansvars-kännande medborgare i enlighet med grundläggande värderingar som fred och tolerans för mångfald

Uttrycken för social kompetens, medborgerlig kompetens, hälsomedvetande och betydelsen av hållbar utveckling, vilka utgör delar av nyckelkompetenserna, behöver lyftas fram och mer tydligt sätta sin prägel på ungdomsskolan.

Ungdomarna kan förberedas genom värderingsövningar, som leder till insikter om behovet av spelregler. Det är viktigt för ungdomarna att möta ungdomar med annan nationalitet, religion, hudfärg så att de lär sig att se personerna bakom de schablonbilder som ofta finns. Ökat utbyte med omvärlden under skoltiden blir allt mer angeläget.

7. Hur kan skolpersonal utbildas och understödjas för att lösa de problem de står inför?

Skolan måste utvecklas till en *lärande* organisation dvs. inte bara en *utlärande* organisation. Det innebär att skolverksamheten utgör en integrerad del av det livslånga lärandet där man tar del av ny kunskap, forskarrön samt söker lösa frågor och problem gemensamt. Vid rekrytering av lärare blir det värdefullt att säkerställa att skolan har tillgång till lärare med olika kompetenser, bakgrund och profil. Skolan behöver därtill få del av fler kompetenser ”utifrån”, inte som ersättning för lärare, utan som komplement.

Lärarna behöver utveckla förmåga i att ta vara på ”naturliga” inläringstillfällen som ges eleverna, t ex på internet. Lärarna kan i hög grad stimuleras utgå från elevernas situation, erfarenheter och verklighet i lärandet.

Det vore värdefullt med ett större in- och utflöde av kompetens i skolan, t ex. genom att lärare arbetar i annan verksamhet några år och sedan återvänder med andra perspektiv, andra kunskaper och erfarenheter. Ökat internationellt utbyte blir angeläget. Lärarutbildningarna behöver i högre grad präglas av internationella perspektiv.

Det behövs en mer praktisknära forskning, dvs. forskning i verksamheten av personer som befinner sig i verksamheten samt mer av forskning anpassad efter skolans behov av kunskap.

Lärarpersonalen behöver utveckla ett större eget ansvarstagande för yrkesutveckling och egen kompetensutveckling. Fortbildning behövs på tre nivåer individ, arbetsenhet, organisation.

Inte minst ledarskapet på skolan förändras, från en mer administrativ chefsroll till mer av en ledarroll med utpräglad processförståelse och insikter i bl.a. systematiskt förbättringsarbete. .

8. Hur kan skolorna bäst ledas till framgång? Hur kan de fås att utvecklas efter föränderliga mål och krav?

Utvecklingen i samhälle och arbetsliv kommer att även fortsättningsvis gå i snabb takt och behovet av förnyelse inom skolan blir påtaglig utifrån nya rön och vetenskapliga innovationer. Det blir då inte möjligt med fasta nationella utbildningssystem som oupphörligt behöver revideras i syfte att hålla takt med tiden.

Däremot måste det finnas tydliga nationella mål, uppföljning av dessa, system som säkerställer likvärdighet för individerna och som garanterar medborgarens rätt utifrån gällande lagstiftning i förhållande till samhällsorganisationen.

Erfarenheten visar att verksamhetsutvecklingen i skolan inte i första hand handlar om styrning och kontroll uppifrån, utan om utveckling av kvalitetskultur och systematiskt utvecklingsarbete både i bredd och djup, samt en medvetenhet om de grundläggande värderingar som kännetecknar en framgångsrik verksamhet.

Skolan behöver i högsta grad utveckla en lärande organisation och arbetar med ständiga förbättringar genom konkreta angreppssätt på individ-, klassrums- och skolnivå. Elever och föräldrar behöver vara involverade i ett dagligt förändringsarbete.

Skolan behöver välutvecklade kontaktpunkter i det omgivande samhället, i arbetslivet och med andra skolor.

Det goda föredömet är en stark utvecklingskraft. Det finns ett stort behov av att ta intryck och lära av andra. Arenor för inspiration, idéutbyte, studiebesök och samarbete blir därför viktigare - inte bara regionalt och nationellt - utan mellan länder.

Sveriges Kommuner och Landsting

Louise Fernstedt